

Josep Lluís Frau Monterrubio

Josep Manel Quevedo Garcia

1. Panoràmica general	124
1.1. Presentació	124
1.2. Tendències i realitats del 1998.	124
2. Els col·lectius desfavorits. Actuacions realitzades per sectors de població.	126
2.1. Els immigrants extracomunitaris	126
2.2. Els presos i expresos.	132
2.3. Minories ètniques.	135
2.4. Els centres d'atenció a l'exclusió social	136
2.5. Els programes d'inserció sociolaboral.	138
2.6. Les prestacions econòmiques	140
3. Les perspectives i els reptes de futur	141
Referències bibliogràfiques	142

NOTA: Les dades d'aquest capítol fan referència a l'any 1998.

1. PANORÀMICA GENERAL

1.1. Presentació

La inserció social dels individus és un fenomen complex que depèn de variables de distint ordre. Segurament, una de les més importants és l'accés al treball com a font d'ingressos normalitzats i com a forma de reconeixement de l'individu per part de la comunitat. Però també és cert que hi ha persones que no sols queden excloses del mercat laboral, sinó que també hi estan de l'accés a l'habitatge, a l'educació, als serveis de salut, a la cultura, a l'oci i, en definitiva, als serveis i prestacions bàsiques del benestar. Veiem, en conseqüència, que tot i que el treball és un element cabdal, les polítiques d'inserció han d'incidir també en la resta de temes apuntats.

En aquest capítol parlarem d'inserció en comptes de parlar de pobresa o d'exclusió. La raó per fer-ho és que volem posar l'èmfasi en el que s'està fent, en les actuacions de lluita contra la pobresa i l'exclusió, en lloc de fer-ho en la descripció del fenomen i en l'anàlisi de les seves causes. Evidentment, la inserció social, juntament amb la promoció i la garantia dels drets fonamentals són les finalitats últimes de qualsevol abordatge de l'exclusió social.

D'altra banda, farem referència a les actuacions específiques que s'estan fent amb col·lectius desfavorits, encara que sabem que aquestes persones acudeixen també a altres recursos destinats a la població general, que nosaltres no descrivim. De la mateixa manera, no ens referirem a serveis i a programes que atenen específicament persones toxicòmanes, malgrat que és evident que són un col·lectiu en situació d'exclusió social. En aquest

darrer cas, la intenció és evitar repetir el que es descriu en el capítol de drogodependències.

De tota manera, som conscients que no podrem abordar en detall cada un dels temes presentats, ja sigui per manca d'informació o per manca de temps per recollir-la, o bé per la dificultat d'accés a les fonts. De fet, molts anys després de l'entrada en vigor de la Llei d'acció social seguim mancats de fonts homogènies d'informació sistematitzades. Així doncs, aquest document podrà ser una primera aproximació a la realitat de les illes, que haurà de ser completada en el futur.

Més concretament, els col·lectius i les actuacions sobre les que incidirem són:

- Immigrants extracomunitaris
- Presos i expresos
- Minories ètniques
- Centres d'atenció a l'exclusió social
- Ajudes econòmiques destinades als diferents

col·lectius

D'altra banda, volem incidir també, com a darrer apartat del document, encara que sigui superficialment, en quins són els reptes que s'han de plantejar les administracions de les illes per millorar i augmentar les actuacions envers la inserció en el futur proper.

1.2. Tendències i realitats del 1998

En els darrers anys ha tornat prendre força el debat sobre el treball i la inserció social. De fet, l'enfocament de la inserció mitjançant estratègies d'inserció laboral ha estat un nou referent pels serveis socials d'atenció primària o comunitaris.

L'aparició de les rendes mínimes o bàsiques a totes les comunitats autònomes ha servit per encetar aquest debat i obrir noves perspectives. De fet, es pot afirmar que la intervenció enfocada cap a la inserció laboral com a estratègia està ocupant bona part dels esforços dels serveis socials d'atenció primària, que donen sentit a la inserció que fins aleshores restava com a prestació buida de contingut. Enguany, aquest tema ha seguit essent preocupació específica tant de les administracions públiques com de les entitats privades que treballen pel benestar social de la nostra comunitat.

En l'àmbit de la inserció social, s'ha seguit posant esment i ha estat objecte de debat l'elaboració de plans que podien incidir en la posada en marxa de nous dispositius per a la inserció. Ens referim al Pla lluita contra l'exclusió social i al Pla integral d'immigrants. Aquests plans, que finalitzat l'any no han entrat en el Parlament, ben segur seran peces clau en el futur proper.

De la mateixa manera, hem continuat esperant una llei d'empreses d'inserció, que tot i haver estat debatuda en comissió tècnica del Parlament de l'Estat no ha vist finalitzada la tramitació parlamentària, tot i que ja du temps de retard. Aquesta disposició legislativa, quan s'aprovi, contribuirà també a millorar les polítiques d'inserció social.

Un tema que ha estat present als cercles professionals però també entre els ciutadans a través dels mitjans de comunicació ha estat el de la pobresa i l'exclusió. De fet, podem considerar el 1998 l'any de la quantificació, del dimensionament de la pobresa, però també de la caracterització del col·lectiu de persones en situació de pobresa. Ha

estat precisament l'estudi promogut per Càritas i realitzat per FOESSA la primera referència en l'anàlisi i dimensionament del problema. A aquest estudi s'hi ha afegit l'informe sobre la pobresa i l'exclusió presentat per Sa Nostra, que mitjançant la comparació de dades d'altres informes com el del Consell Econòmic i Social del 1997 i el del Banc de Bilbao-Vizcaya ha ajudat a un coneixement més exhaustiu del tema. A més d'aquestes aproximacions quantitatives, l'estudi FOESSA ha permès que des de diferents instàncies socials es debatés i que els mitjans de comunicació reflectissin un fenomen moltes vegades difuminat o encobert a la nostra comunitat.

Probablement, el fenomen de la immigració de ciutadans procedents de països extracomunitaris ha estat també un dels temes que major impacte ha causat en medis professionals i socials. La immigració estrangera, ens referim a la que té origen econòmic, té una important presència a les nostres illes, sobretot impulsada per la demanda del mercat laboral. D'altra banda, el progressiu assentament de persones que reagrupen les seves famílies contribuirà a noves necessitats de tota mena (salut, educació, habitatge, etc.).

En resum, ens trobam en un escenari en el qual conflueixen accions positives amb estancaments. En la perspectiva dels avenços, i com veurem a la descripció de recursos, s'hi troben:

- La permanència i consolidació de les iniciatives d'ocupació envers els més desafavorits, amb participació de les administracions de treball. Dit d'una altra manera, coresponsabilització d'altres administracions a més de la de serveis socials.

- La coordinació de les experiències d'ocupació amb els serveis socials d'atenció primària.

- Una major sensibilització social en el tema de la pobresa i l'exclusió, que en el futur durà a la confecció de plans d'intervenció.

- La consolidació de les rendes mínimes a cada una de les illes.

Però les mancances són encara importants:

- Absència de planificació específica en matèria de lluita contra l'exclusió social i la pobresa.

- Nul·la coordinació interinstitucional i indefinició del marc de competències.

- Absència de polítiques en matèries clau i d'àmplia repercussió pels més desfavorits. Aquest és el cas de l'habitatge, per exemple.

- Els estudis de pobresa realitzats durant el 1998 posen en relleu que aquesta té dimensions considerables i que, en conseqüència, cal promoure actuacions que tendeixin a la seva disminució.

2. ELS COL·LECTIUS DESFAVORITS. ACTUACIONS REALITZADES PER SECTORS DE POBLACIÓ

2.1. Els immigrants extracomunitaris

Les Balears ja ocupen el 6è lloc pel que fa al nombre d'estrangers residents per comunitats autònomes. L'any 1998, 31.046 estrangers residien de forma regular a la CAIB¹, amb un increment d'un 15,35% respecte de l'any 1997. Cal diferenciar, però,

dos grans col·lectius que normativament tenen un tractament totalment diferent: els residents comunitaris i els extracomunitaris.

Mentre que els primers gaudeixen d'una sèrie de drets equiparables, en la seva majoria, amb els dels nacionals, els segons, tot i tenir regularitzada la seva situació, pateixen un seguit d'impediments normatius que dificulten l'accés a bona part de les prestacions del sistema de benestar social. És per aquest motiu que cal contextualitzar la immigració extracomunitària a les Balears.

La xifra d'estrangers extracomunitaris amb permís de residència se situa en 8.998. Un nombre indeterminat i difícilment quantificable d'estrangers que es troben en situació irregular pot fer pujar aquesta dada fins als 11.000 residents. D'entre aquests, el col·lectiu africà i l'americà representen el 68,1% del total. De la mateixa manera, tot indica que les tendències migratòries, sobretot dels països del Magrib, aniran encara en augment i que respecte al col·lectiu americà es produirà una certa estabilitat. El contingent de mà d'obra de l'any 1998 pot ser un bon indicador: de 483 ofertes de treball² assignades a les Balears, el 56% varen ser concedides a ciutadans marroquins –cal no oblidar que el nombre total de sol·licituds presentades va ser de 2.054, i que bona part d'aquests estrangers residien ja de forma irregular a la nostra comunitat-.

Malgrat que el col·lectiu extracomunitari no presenta característiques socials, culturals, econòmiques i laborals comunes –la nacionalitat d'origen (afi-

⁵ 1 Dades facilitades per la Delegació del Govern a les Illes Balears.

2 Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales: "Indicadores de la inmigración y el asilo en España". Núm. 3, novembre del 1998.

nitats culturals i lingüístiques) i la xarxa de relacions ja establertes en el lloc d'arribada (allotjament i primera acollida resolta) determinarà en bona part la cobertura de les seves necessitats primàries-, es poden definir tota una sèrie de problemàtiques o impediments que afavoreixen processos d'exclusió amb vista a la participació d'una manera efectiva en la vida econòmica, social, política i cultural de la societat d'acollida. Igualment, la inserció del col·lectiu dependrà d'una sèrie de factors que incideixen notablement:

- la qüestió cultural: importància del coneixement de l'idioma com a element fonamental d'interrelació.

- la situació regular: es necessita un mínim d'estabilitat per tal que l'immigrant pugui sentir-se un més dins la societat receptora. Una interinitat constant no fomenta la identificació amb el col·lectiu. La situació d'irregularitat comporta la negació d'accés a la totalitat de drets socials, excepte, pel que fa als menors d'edat, el dret a l'educació i a l'assistència sanitària.

- els aspectes socioeconòmics: una distinció socioeconòmica genera pautes de conducta que els fan diferents de la resta de la comunitat.

Pel que fa a la caracterització de les problemàtiques, afecten l'àrea juridicollegal (irregularitat, dificultats per aconseguir el reagrupament familiar, l'accés a la nacionalitat...); laboral (temporalitat i precarietat en l'ocupació, dificultats d'accés als cursos de formació ocupacional, incompliments, explotació laboral); sanitària (dificultats d'accés a l'assistència sanitària, manca de seguiment de les malalties); educativa (desescolarització, absentisme escolar, dificultats idiomàtiques,

retard escolar, rebuig, pèrdua de la identitat cultural, negació de recursos educatius); d'habitatge (preus abusius i escassetat d'oferta de lloguers, discriminació en l'habitatge de lloguer que obliga a viure per sota de les capacitats econòmiques reals, prejudicis, desigualtat d'oportunitats en l'accés a VPO); cultural (pèrdua de la identitat lingüística, prejudicis i estereotips de la comunitat d'acollida, problemes de comunicació); de serveis socials (discriminació respecte a les prestacions no contributives, dificultats d'accés als serveis socials, etc.).

L'any 1998 ha significat la consolidació de serveis d'atenció al col·lectiu immigrant, la creació d'altres serveis i l'inici de noves línies d'intervenció dirigides a intervenir en els factors multiculturals i en els processos d'assentament dels residents estrangers. En aquest sentit s'ha treballat en:

- la inserció de les persones acabades d'arribar en tots els aspectes de la vida social: treball, residència, habitatge, educació, sanitat, temps lliure...

- informació, dirigida a normalitzar i a facilitar les relacions dels immigrants amb l'Administració, les entitats i el seu entorn social.

- formació, adreçada a personal de l'Administració pública i als estrangers.

- la incidència social, que ha promociat la participació dels immigrants en la vida social i comunitària, la sensibilització de la població autòctona respecte de les cultures d'origen i el suport a les iniciatives dels diferents grups i associacions d'immigrants estrangers.

Els serveis que a l'actualitat desenvolupen projectes d'intervenció per a la població estrangera resident a la CAIB dividits per ens són:

1.- ADMINISTRACIÓ

Govern balear - Pla d'atenció a la immigració internacional

L'any 1998 es varen constituir les reunions de treball amb motiu de l'elaboració del Pla d'atenció a la immigració internacional, pla encomanat pel Parlament a través d'una Proposició no de llei amb data del 7 de maig del 1996. L'objectiu és identificar la realitat sociocultural i econòmica de les migracions a les Balears, comparar les actuacions polítiques i socials de la immigració a altres països europeus, proposar i fer recomanacions d'organismes internacionals i de l'Estat, fer un balanç i avaluar les diferents actuacions que s'han realitzat, i dissenyar els programes d'actuació, els criteris de la política d'immigració i la cooperació amb les organitzacions i amb altres estaments socials.

Conselleria d'Educació, Cultura i Esports i Ajuntament de sa Pobla

Es signa acord de col·laboració en matèria educativa per part de les dues administracions, per tal de facilitar a les famílies immigrants residents al municipi de sa Pobla l'accés al sistema educatiu i atendre les necessitats derivades del desconeixement cultural i lingüístic.

L'acord implica el Departament d'Innovació Educativa, els serveis socials municipals, els responsables dels centres educatius i la incorporació d'un mediador intercultural com a figura intermediana entre el col·lectiu i la comunitat entesa en sentit ampli (recursos, serveis, associacions, institucions i altres àmbits no formals).

En aquest sentit es crea un grup de dones magribines envers el qual es dirigeixen els

esforços per tal de millorar el coneixement que es té del sistema educatiu i de la llengua, es facilita suport escolar als menors escolaritzats i s'elabora material educatiu complementari.

Consell Insular de Mallorca-Equip d'inserció d'immigrants

L'Equip, format per 2 treballadors socials i 2 tècnics en relacions laborals, actua a la totalitat de l'illa de Mallorca per tal d'aconseguir la inserció juridicolegal, sociolaboral, educativa i sanitària dels immigrants extracomunitaris i comunitaris, així com la seva promoció social.

Desenvolupa els següents projectes:

1.- Projecte d'atenció individual familiar: amb punts d'atenció a Inca, a Manacor i a sa Pobla s'han obert 205 expedients, atès 497 usuaris i s'ha donat sortida a 684 demandes-.

2.- Projecte de formació bàsica de ciutadans immigrants estrangers: comporta la realització de sessions de divulgació sobre el reagrupament familiar, les quotes, l'accés a la nacionalitat, les prestacions de seguretat social, etc., i l'elaboració de tríptics informatius.

3.- Projecte de formació permanent de mediadors socials: es tradueix en la celebració de sessions formatives que es varen dirigir als treballadors/es socials de la comarca de Palma i a la Policia local de la comarca d'Inca. Implica, a la vegada, la realització de dossiers informatius -el reagrupament familiar i els contingents de mà d'obra o quotes-.

4.- Projecte de col·laboració amb entitats que treballin amb immigrants: ofereix als professionals d'entitats suport i assessorament tècnic en

la intervenció i en el disseny de projectes adreçats a població immigrant.

Paral·lelament, a partir de l'aprovació del Projecte RAINBOW-DIVERSIDAD, emmarcat dins de la iniciativa comunitària INTEGRÀ, dissenyat per la Junta de Andalúcia, la Generalitat Valenciana i la Diputació de Barcelona i que té com a socis observadors la Regió de Murcia i el Consell Insular de Mallorca, es va signar el mes de desembre un Conveni Marc Transregional que compromet totes les administracions en la cooperació i la mútua assistència en el treball sociolaboral amb immigrants.

Ajuntament de Porreres

Emmarcat en les ajudes que atorga el Consell Insular de Mallorca al Pla de Prestacions Socials Bàsiques (PPB), l'Ajuntament de Porreres desenvolupa un estudi de necessitats de la població immigrant estrangera. L'estudi pretén detectar les necessitats dels estrangers al municipi i donar a conèixer els serveis socials a aquest sector de la població. Les principals demandes recollides han fet referència a accés a l'habitatge i creació d'una mesquita. Ha comportat també l'inici d'un curs d'alfabetització per a adults.

2.- SINDICATS

CCOO: Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers-CITE

Dirigeix les seves accions a la defensa i a la reivindicació dels drets dels treballadors immigrants, així com a la informació, orientació, assessorament i canalització en l'àrea jurídica i d'estrangeria, sindical, i en matèria de serveis socials, laborals, culturals, sanitaris, educatius, etc.

Amb cobertura a la totalitat de l'illa de Mallorca, l'any 1998 ha suposat la reobertura de l'oficina CITE d'Eivissa i la implementació de diversos cursos de formació dirigits a immigrants, a Palma -llengua espanyola, amb l'elaboració de guia de recursos, i informàtica- i a Eivissa -castellà-, dins el Projecte Forja adscrit a la iniciativa INTEGRÀ de la Unió Europea. L'objectiu final de Forja és estendre i consolidar la xarxa CITE-CCOO, tot reforçant la seva estructura i impulsant la coordinació dels centres a nivell regional i estatal, i la seva projecció europea a través del projecte transnacional REDIM (xarxa europea d'integració d'immigrants).

UGT: Centre Guia Immigrants

L'any 1998 es crea, per part del sindicat Unió General dels Treballadors, la primera iniciativa específica d'aquest sindicat d'atenció al col·lectiu estranger resident a la CAIB amb l'obertura del Centre Guia d'Immigrants.

Dissenyat amb l'objectiu d'aconseguir la igualtat de drets i la integració sociolaboral dels immigrants i actuar en contra del racisme i la xenofòbia, impulsa un projecte que ha atès 56 individus, format per tècnics en Relacions Laborals, Treballador Social i Tècnic en Inserció Laboral, i que ofereix els següents serveis:

1.- Assessoria jurídica: atenció individualitzada, informació i assessorament dels tràmits de regularització i d'estrangeria, i dels recursos comunitaris.

2.- Integració sociolaboral: informació dels drets i deures laborals i modalitats contractuals, borsa de treball, orientació i acompanyament

laboral i assessorament laboral al món empresarial per tal de disposar d'informació puntual respecte a les necessitats de mà d'obra i afavorir les relacions mútues.

3.- ENTITATS

Càritas

A Mallorca, emmarcat dins dels programes subvencionats del 0,5% de l'IRPF del Ministeri de Treball i Afers Socials, es du a terme el projecte *Viure Plegats* per part de Càritas de Manacor. El projecte es constitueix com a servei d'acollida per a immigrants a la comarca de Manacor, amb la finalitat de donar informació i assessorament dels recursos socials disponibles i oferir un centre de formació per a estrangers.

En aquest sentit, mitjançant la responsable municipal i el personal voluntari, es posa en marxa un curs d'alfabetització al municipi de Manacor que possibilita la intervenció en altres àrees d'incidència social (treball amb dones, associacionisme, activitats de sensibilització amb la comunitat, etc.). Durant la seva implementació hi han participat 45 individus³.

A Eivissa, Càritas desenvolupa dos programes en l'àrea d'atenció a immigrants:

-Programa d'acollida a immigrants: atén població estrangera -durant l'any 1998, 170 persones- que es troba en situació de necessitat: irregularitat, dificultats laborals, manca d'accés als recursos comunitaris, integració social i de coneixement de la llengua i la cultura... El programa és cofinançat juntament amb el Ministeri de Treball i

5 3 Càritas Diocesana (1998): Memòria Tècnica.

Afers Socials, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera i el Fons Interdiocesà.

-Programa de menors immigrants: a través del centre Betània, de caire obert, s'han atès 25 menors que presentaven situacions de pobresa, marginació i/o exclusió social i dificultats d'accés als serveis socials i recursos normalitzats. El cofinançament passa també pel Ministeri de Treball i Afers Socials.

Pel que fa a Menorca, a través de l'Oficina d'Informació a l'Immigrant ubicada a Maó i cofinançada amb el Fons Menorquí de Cooperació, s'han atès 137 usuaris -la gran majoria homes de nacionalitat magribina i residents a Maó i a Alaior- i s'han desenvolupat activitats dirigides a l'assessorament legal i a la millora del seu procés de socialització.

Creu Roja

La implementació del Projecte d'atenció a sol·licitants d'asil, refugiats i desplaçats temporals ofereix a aquests col·lectius informació, tramitació, assessorament i gestió pel que fa als expedients d'asil i refugi. L'any 1998 es varen admetre a tramitació 10 sol·licituds d'asil -la no-admissió suposa la sortida immediata del país- de nacionalitats diverses, com ara d'Algèria, Cuba, Turquia, Iran, Kosovo, Rússia i Colòmbia.

El departament resta ubicat a Palma però el seu àmbit d'actuació afecta tota la CAIB a través de les seves assemblees insulars i locals. Paral·lelament es presta atenció a immigrants, que deriva en processos de feina davant un nombre variat de demandes (assistència mèdica, comissió *ad hoc*,

treball i allotjament, assessoria jurídica, alimentació, vacunacions, altres informacions). Mitjançant acord amb l'IMSERSO i dins del Programa d'acollida d'estrangers i accés al treball, la Creu Roja va atendre un total de 13 immigrants subsaharians (Malí, Senegal, Zaire, Costa d'Ivori, Níger), que provenien de Ceuta i de Melilla, per donar sortida a les seves necessitats d'allotjament i de treball.

Aula Cultural

L'any 1998 suposa la consolidació del Programa formatiu i d'integració d'immigrants no comunitaris d'Aula Cultural subvencionat pel Consell Insular de Mallorca. Dirigit a afavorir la promoció social del col·lectiu, estimular la seva participació i influir en el canvi d'actituds, ofereix classes de formació bàsica en neolectura i escriptura i impulsa el coneixement de l'entorn i els recursos socials. En la seva primera edició (curs 97/98) va atendre un total de 60 persones. Durant el curs actual desenvolupa tres aules formatives a Inca (exclusivament per a dones), a s'Arenal de Llucmajor i a sa Pobla. Considera, paral·lelament, la realització de material de suport educatiu per fer front a les 5 unitats didàctiques programades.

Metges del Món

L'organització desenvolupa un programa d'atenció sociosanitària adreçat a immigrants que es troben en situació irregular o que encara no disposen del permís de residència o de treball. Pretén, d'una banda, millorar la qualitat de vida de la població immigrant, de caire assistencial i preventiu i, de l'altra, la convivència entre cultures dins la nostra comunitat.

La seva oferta es tradueix en quatre àrees d'intervenció:

-àrea d'atenció mèdica: cobertura sanitària en atenció primària i secundària, amb 171 expedients oberts i 182 demandes treballades.

-àrea de promoció de la salut: campanyes de prevenció sanitària amb revisions oftalmològiques a Manacor, en col·laboració amb Càritas Manacor, i treball en grups sobre aspectes socio-sanitaris.

-àrea de sensibilització i solidaritat: acompanyaments solidaris i tasques de traducció, i campanyes de sensibilització dirigides a l'eradicació de l'expressió "immigrant il·legal", adreçades a joves que cursen el segon cicle d'ESO i el batxillerat.

-àrea de participació: difondre les diferents situacions de necessitat que presenten els immigrants i elaboració d'un estudi de necessitats en l'àmbit sociosanitari.

Sos Racisme

L'entitat, territorialitzada a Mallorca, i amb l'objectiu de lluitar contra tot tipus de discriminació, ha desenvolupat activitats adreçades, bàsicament, a l'àrea d'interculturalitat. Les seves actuacions han suposat la realització de tallers i seminaris per treballar els prejudicis i estereotips i donar a conèixer culturalment els col·lectius establerts a les illes, la col·laboració amb centres escolars per inserir continguts no discriminatoris, i la realització d'un curs a Palma d'alfabetització per a dones.

Federació d'Associacions d'Immigrants a les Balears-FAIB

Constituïda el mes de gener del 1998 i formada per "Tarpuy" Associació Peruana a les Balears, Centre Cultural Argentí "Martín Fierro", Centre Cubà

de Mallorca, Associació Cultural de l'Uruguai i Centre Cultural Africà, ofereix entre d'altres, els següents serveis:

- d'assessorament, informació i gestió jurídica
- de benestar social: borsa de treball i informació dels recursos socials
- de formació i desenvolupament
- de traducció, interpretació i acompanyament

2.2. Els presos i expressos

Prevista la seva inauguració per a l'any 1998, el nou Centre penitenciari de Palma resta inutilitzat tot esperant la seva dotació mobiliària, de personal i de sistemes de seguretat. Aquesta situació manté l'estat d'amuntegament que pateix l'actual presó, que amb una capacitat per a 250 persones agrupa una població penal que oscil·la entre els 600 i els 625 reclusos i impossibilita dur a terme mesures de reeducació i de reinserció social amb un abast més ampli, i actuar per promoure un canvi que millori la seva funcionalitat en l'atenció a les necessitats detectades, en la resolució dels seus problemes i en l'assoliment de les seves metes.

Els dos centres penitenciaris de Palma i d'Eivissa resten immersos en una sèrie de necessitats i d'objectius penitenciaris de primera magnitud: el reparament dels dèficits socials dels interns en presó i la preparació de la seva sortida reeixida cap a l'exterior; i també l'atenció a la seguretat i l'ordre interior, la massificació, la violència, el tràfic i consum de drogues, la salut, l'educació i la cultura, la formació professional i el treball, la

informació, el manteniment de la vinculació familiar i social, i la motivació dels interns i del mateix personal penitenciari -tasques de formació i d'entrenament en coneixements de les ciències socials i de la conducta-.

A continuació es fa un recull exhaustiu de les entitats prestadores de serveis dirigits a la població penitenciària i als exreclusos. Cal insistir en la necessitat d'abandonar l'ús del "tractament penitenciari" i parlar d'intervenció penitenciària en les seves diferents àrees: normativa, jurídica, assistencial, residencial, formativocultural, de temps lliure, laboral, ocupacional, terapèutica, etc., a les quals es vol donar resposta.

Ministeri de Justícia-Comissió d'Assistència Social

Amb àmbit territorial de comunitats autònomes i dependent d'Institucions Penitenciaris desenvolupa tres línies d'actuació diferenciades: atenció a alliberats condicionals (tasques de control, assessorament, coordinació amb els serveis comunitaris, informació i suport -durant l'any 1998 s'han treballat una mitjana aproximada de 200 casos mensuals ja que el seguiment de les persones que es troben en llibertat condicional exigeix un mínim d'una entrevista per mes-); estudi del seguiment de reclusos amb compliment de condemna en caps de setmana; i atenció a familiars de reclusos, amb independència del seu lloc de residència.

Institut de Reinserció Social-IRES-

El Servei, ubicat als jutjats de Palma i format per dos treballadors socials, pretén fer compatible l'Administració de Justícia amb la reinserció social dels acusats i/o condemnats. En aquest

sentit fa operatius els següents objectius:

-facilitar la connexió entre el sistema judicial i els serveis socials, terapèutics, sanitaris...

-oferir a l'encausat els recursos i els instruments necessaris per tal de normalitzar la seva situació personal en tots els àmbits i prevenir la reincidència delictiva.

-sensibilitzar la societat sobre la problemàtica de la delinqüència.

Amb una tasca eminentment preventiva s'han abordat, durant l'any 1998, 23 casos de compliments alternatius de condemna que suposen el no-internament dels acusats i la posada en marxa de processos de reinserció social. S'ha treballat, igualment, amb d'altres situacions jurídiques: llibertat provisional, presó preventiva, presó, règim obert, llibertat condicional. Així, IRES ofereix atenció en dues vessants: la judicial (informació i orientació del procés judicial, gestió en l'àmbit judicial, compliments alternatius) i la social, que dóna resposta a les situacions de necessitat detectades -informació i orientació sobre recursos i prestacions socials, demandes d'ajuda econòmica, d'habitatge, tractament de toxicomanies, inserció laboral, etc.-.

Càritas

A Mallorca, mitjançant el Taller de formació ocupacional Verge de Lluç, Càritas ofereix a reclusos que es troben en tercer grau, a alliberats condicionals, i a exreclusos en procés d'inserció, activitats dirigides a reforçar les seves habilitats socials i laborals. Desenvolupa activitats relacionades amb l'emmarcament i l'enquadernació, ceràmica, fusta, reciclatge de paper, tallers d'habilitats

socials i per al treball, i accés a borsa de treball. Igualment, a través del seu pis d'acollida, ofereix un recurs residencial que afecta reclusos en tercer grau de tractament penitenciari i alliberats condicionals que no disposen de persona de referència o d'habitatge. Possibilita la concessió de permisos penitenciaris i és un pont per al retorn a la comunitat i a la vida social. Les activitats desenvolupades són les pròpies domèstiques.

Càritas d'Eivissa i Formentera, per la seva banda, desenvolupa a través de l'Equip de pastoral penitenciària un programa d'atenció al col·lectiu de presos en el mateix centre penitenciari. Actua davant situacions familiars desfavorides, desarrelament i inadaptació social, que en bona part es veuen agreujades per drogodependències.

Solidaris per al desenvolupament

Amb un component lúdic i de lleure du a terme dins el centre penitenciari el Programa de col·laboració amb la ràdio a presó, amb activitats de suport els caps de setmana amb els reclusos que gestionen l'emissora.

Creu Roja

Implementa 3 projectes diferenciats d'atenció al col·lectiu de reclusos i exreclusos. El primer conjuntament amb Institucions Penitenciàries i, excepte el tercer, a través de la partida pressupostària del 0,5% del Ministeri de Treball i Afers Socials.

1.- Unitat dependent: adreçat a dones en tercer grau de tractament penitenciari. Suposa un primer abordatge de desinstitucionalització i una alternativa en condicions òptimes al compli-

ment de la pena en presó, en ocupar un habitatge a una barriada de Palma. El projecte vol ajudar les dones en el seu procés personal i de capacitat per accedir i mantenir un lloc de treball. Les activitats dutes a terme es conformen com a formatives i laborals (cursos d'alfabetització, graduat escolar, ocupacions -l'ús de recursos externs es comú encara que determinades ofertes es fan a través de personal voluntari-), d'ocupació del lleure i del temps lliure, i de tractament (habilitats socials).

2.- Ocupació del lleure i reinserció de joves i reclusos: els usuaris pertanyen indistintament al grup d'interns classificats en tercer i segon grau del tractament penitenciari. Les activitats es poden agrupar en sortides de caire cultural, de temps lliure, ecològiques -participació en col·laboració amb el GOB de la regeneració de La Trapa-, i en activitats formatives i ocupacionals: tallers d'habilitats socials, primers auxilis, fotografia..., que es desenvolupen tant en el centre penitenciari com a fora.

3.- Sa Placeta: presta serveis de tractament de toxicomanies -metadona- i residència. Treballa els hàbits bàsics d'higiene i salut i la reducció del consum de drogues. La major part dels usuaris són exreclusos amb addiccions llargues i amb repetits fracassos en el tractament de la seva dependència. Es facilita també el tractament dins el centre penitenciari.

Projecte Home

Amb el Projecte d'intervenció a presó es facilita tractament de toxicomanies amb independència del grau de tractament penitenciari

-una part dels que no resten internats ho fan seguint els programes en comunitat del Projecte Home-. S'atén igualment de manera individualitzada els reclusos que així ho sol·liciten.

Pastoral penitenciària

A partir de les següents àrees d'intervenció desenvolupa aquests projectes:

-assistencial: Programa de treball assistencial. Suposa pal·liar les mancances de tipus material i afectiu. Les activitats es concreten en contactes amb els presos i atenció a les seves demandes, contactes amb familiars, celebracions religioses, assignació d'una petita paga als reclusos sense recursos i la facilitació de determinats productes que no es poden comprar a l'economat de la presó.

-jurídica: Programa advocats voluntaris. Informa els reclusos i accelera gestions en matèria jurídicopenal (conjunció de penes, assoliment del tercer grau, etc.), així com el seguiment dels seus processos judicials. El formen 20 advocats voluntaris.

-de temps lliure. Es duen a terme determinades sortides programades.

Grup d'Educadors de Carrer i Treball amb Menors -GREC-

El Programa sortides sense pressa dirigeix les seves actuacions a la facilitació del procés d'integració social dels joves interns -fins a 24 anys- que es troben en segon i tercer grau. Es realitzen sortides programades de periodicitat mensual.

Deixalles

Amb un únic objectiu d'inserció sociolaboral i dirigit a alliberats condicionals i a presos en tercer grau, el Programa d'inserció laboral, cofinançat

a través del Fons Social Europeu-Iniciativa INTEGRA i amb contracte de prestacions de serveis amb el CIM, oferta l'elaboració d'un pla individualitzat d'inserció, taller de formació de reciclatge i inclusió en el Gabinet d'orientació laboral de l'entitat.

Consell de dones

Amb els seus cursos de patronatge i de modisteria, realitzats en el mateix centre penitenciari, dona suport al procés d'inserció laboral de les participants, que necessàriament han de gaudir del tercer grau de tractament penitenciarí. El programa és finançat pel Fons Social Europeu.

Associació de Lluita Anti-SIDA de Mallorca -ALAS-

Implementa un programa d'informació i prevenció de la SIDA. Forma els reclusos en tots els aspectes i qüestions relacionades amb la malaltia i es creen mediadors de salut dins la presó. Es presta atenció individual quinzenal, es realitzen xerrades informatives i un taller de sexe segur. El programa resta obert a tots els reclusos i recluses.

Gadeso

Desenvolupa a la presó, amb el finançament de la Iniciativa Europea Now, un projecte anomenat "Ses valentes dones", dirigit a recluses amb tractament penitenciarí de segon grau, per incidir en la formació prèvia i bàsica. Va suposar la realització d'activitats de lectoescriptura, ús de les matemàtiques en la vida quotidiana, habilitats socials, autoestima, orientació laboral i coneixement de l'entorn. Hi van participar 17 internes.

2.3. Minories ètniques

La comunitat gitana, amb una identitat cultural pròpia, és la minoria ètnica majoritària a la nostra comunitat, amb col·lectius importants a Mallorca i a Eivissa. La situació de desigualtat social en la qual es troben aquelles persones que viuen a barraques o resten immerses en processos marginals, es manifesta en les deficientes condicions de vida i l'accés als diferents sistemes de protecció social, habitatge, educació, treball, salut i serveis socials. De la mateixa manera, és objecte de discriminació en major mesura que altres grups socials. La conjunció d'aquests factors ha generat situacions d'aculturació, pobresa i exclusió social.

La millora de les seves condicions de vida -mitjançant activitats simultànies d'intervenció social en les àrees d'acció social, educativa, de formació professional i foment de l'ocupació, de salut, d'allotjament...-, l'accés i ús de la xarxa normalitzada de protecció social, l'establiment de canals de participació en els temes que els afecten, i la sensibilització de l'opinió pública i dels mitjans de comunicació per tal d'evitar actituds i prejudicis racistes, han pal·liat i reduït les seves necessitats.

A l'actualitat, les experiències de treball amb la població gitana no deixen de ser paradigmàtiques en el sentit que afecten una minoria de persones i que resten condicionades per la situació de gueto on s'emmarquen.

Govern balear

A través del conveni amb el Ministeri de Treball i Afers Socials es destina un total de 75.156.676 pessetes al Projecte d'intervenció social

integral per a l'atenció, prevenció de la marginació i inserció del poble gitano, adreçat als municipis d'Eivissa i de Palma.

Ajuntament d'Eivissa

Les actuacions que es duen a terme s'ubiquen principalment al barri de sa Penya, on resideix un col·lectiu amb una greu problemàtica social. En destaquen la prevenció de l'absentisme escolar, amb 50 famílies i 71 menors atesos; les activitats d'ocupació del temps lliure; l'aula d'alfabetització per a la dona gitana, on han accedit 15 usuàries; l'accés al curs de Garantia Social –ajudants de cuina- subvencionat per la Conselleria d'Educació; i l'atenció a les 130 demandes plantejades a la Unitat de Treball Social del Casc Antic.

Ajuntament de Palma

L'any 1998 ha suposat l'aprovació del Pla de gestió del Patronat Alberg de Son Riera per al bienni 98/99. En aquest sentit es va obrir un procés de realotjament voluntari i d'esbucament immediat de l'habitatge deixat que va afectar 14 famílies, 9 de les quals varen adquirir un pis en règim de compravenda, i la resta es varen dirigir a habitatges públics en règim de lloguer.

Atesa la pròpia estructura del poblat de Son Riera es varen desenvolupar, entre d'altres, les accions següents encaminades a:

-escolarització: seguiment de l'absentisme, atenció als menjadors escolars...

-promoció d'hàbits de salut i d'higiene: vacunacions infantils, seguiment de malalties infeccioses, informació per a l'atenció de drogodependències, higiene domiciliària, etc.

-promoció d'adults: aula d'alfabetització, col·laboració amb els cursos de tall i confecció i garbelló que realitza l'Associació de Veïns "Gao Caló" -té signat conveni de col·laboració amb l'Ajuntament-.

-promoció de l'atenció social: informació de recursos socials.

-promoció laboral: informació, derivació i acompanyaments a ofertes formatives i laborals.

D'altra banda, l'Ajuntament ha iniciat l'estudi per a la implementació d'un programa adreçat a 20 famílies de Palma, la font d'ingressos de les quals és la ferralla, per tal de millorar la qualitat de vida d'aquests treballadors i impulsar iniciatives complementàries d'obertura del seu àmbit ocupacional.

2.4. Els centres d'atenció a l'exclusió social

A cada una de les illes comptam amb una sèrie de centres de distinta tipologia quant a residents i models de gestió per a l'atenció a la població sense sostre, transeünts i marginats. Atesa la diversitat i la manca de regulació d'aquests recursos, com també per la descoordinació interinstitucional, se'ns fa difícil la seva ordenació.

A Mallorca, durant l'any 1998, han seguit funcionant els centres específics que ja venien fent-ho anteriorment. Aquests centres són:

- Servei d'Acollida i Promoció Sociolaboral (SAPS), de l'Ajuntament de Palma, ubicat a Can Pere Antoni i gestionat per INTRESS. El servei dona allotjament a persones que es troben sense sostre i ofereix serveis de promoció social i laboral, allotjament, informació i assessorament. El

nombre d'acolliments ha estat de 1.389 al llarg de l'any, si bé part de les persones poden haver-hi residit dues vegades durant aquest període. Aquest centre està finançat pel conjunt de recursos del Pla de prestacions bàsiques.

- Servei d'acollida temporal d'Hospital de Nit. Centre gestionat per l'Associació La Sapiència. Recurs tipus alberg amb estades més llargues que al SAPS. Ha atès 465 persones distintes al llarg de l'any 1998.

- Servei residencial d'Hospital de Nit. Servei per a persones amb major grau de cronicitat en la seva problemàtica, amb un total de 31 persones distintes ateses. El servei, gestionat per La Sapiència, s'ubica al mateix lloc que el d'acollida temporal.

- Centre "Can Palerm", per a persones amb alta cronicitat en la seva situació d'exclusió i malalties cròniques. Ha atès 23 persones durant el 1998. El centre depèn també de l'Associació La Sapiència.

Aquests tres serveis, que gestiona l'Associació de Marginats La Sapiència⁴, es financen per conveni amb el Consell de Mallorca i la participació econòmica del Govern balear i de l'Ajuntament de Palma. Per a l'any 1998 el pressupost total d'aquests tres serveis ha estat de 115.377.815 pessetes.

- Menjador social del Patronat Obrer, del qual és titular el Govern balear. Aquest recurs dispensa serveis de menjar i dutxa especialment, encara que no exclusivament, a les persones residents als centres d'acollida o albergs. Ha tingut una mitjana de 88 usuaris diaris, més un col·lectiu de persones que

mengen al seu domicili, amb una mitjana total de 319 persones ateses. El pressupost per a l'any ha estat de 41.883.380 pessetes.

A Palma ha anat funcionant també el centre "Ca l'Ardiaca", de l'Associació "Es Refugi", amb una atenció mitjana de 80 persones diàries que es trobaven sense sostre⁵.

Al municipi d'Inca, Càritas gestiona un altre menjador social que l'any 1998 ha dispensat un total de 51 dinars diaris. Els usuaris són persones amb distintes característiques i problemàtiques (vells, discapacitats, famílies desestructurades...).

A Eivissa, els recursos per a l'atenció a la població en situació d'exclusió social o persones sense sostre són:

- Menjador social de Càritas, amb 15 places disponibles i ubicat al municipi d'Eivissa.

- Programa d'incorporació social de transeünts i persones sense sostre de Càritas.

- L'Ajuntament d'Eivissa compta amb un Centre Municipal d'Acollida, gestionat per INTRESS, que ha donat servei a 300 persones a partir de 14 places disponibles. S'acullen persones sense sostre amb problemàtiques detectades d'immigració econòmica, atur sense subsidi, desarrelament social, alcoholisme, etc. Els recursos dispensats pel centre, en estades màximes i en estades mitjanes d'entre 15 i 30 dies, són entre d'altres: allotjament, alimentació, informació general i laboral.

⁴ 4 Memòria de l'Associació Marginats-La Sapiència.

⁵ 5 Vegeu Mateu Martí (1999), Alimara 42.

A Menorca han funcionat dues cases d'acollida:

- "St. Francesc d'Assís" a Maó, que depèn de Càritas. Ha atès un total de 105 persones, al llarg de l'any 1998, amb distinta problemàtica (dones que han sofert maltractaments, alcohòlics, transeünts...). Ofereix serveis d'allotjament i menjador per a 10 places, a més de derivar a altres recursos.

- Casa d'acollida de Ciutadella. Depèn de l'Ajuntament amb gestió de Càritas. Ofereix servei d'allotjament per a 4 places.

2.5. Els programes d'inserció sociolaboral

L'any 1998 s'ha mantengut la línia de consolidació de recursos i de serveis per a la inserció laboral de la població desfavorida. S'ha comentat en altres apartats la importància d'aquests dispositius en un nou enfocament del treball social i de la implicació d'administracions que fins fa uns anys no generaven actuacions envers col·lectius socialment desfavorits.

Segurament, un dels fets que han contribuït en aquest nou enfocament són els programes i les iniciatives europees. Tot i que en farem referència a distints apartats, s'han d'esmentar aquí les accions relacionades amb les distintes iniciatives-ocupació (Now, Youthstart i INTEGRA) i el programa Urban. D'altra banda, les rendes mínimes o salaris socials són també, en bona part, impulsores de noves experiències d'ocupació.

En el cas de Mallorca farem referència als programes que gestiona el Consell de Mallorca, l'Ajuntament de Palma i un breu esment a alguns programes d'entitats.

- Programes d'inserció de la Renda Mínima d'Inserció

El Consell de Mallorca, a través del Departament de Foment i Ocupació i en conveni amb la Conselleria de Foment i Ocupació del Govern balear, va convocar el mes de febrer del 1998 subvencions econòmiques per a accions i

Programa	Àmbit d'actuació	Entitat gestora
Aprenent de cuina "Fem camí"	Palma	Ateneu Alcari
Treball domèstic, atenció a infància i gent gran	Palma	Aula Cultural
Manteniment d'edificis i instal·lacions	Palma	INTRESS
Aprenent de repuntador/a	Inca i municipis propers	INTRESS
Neteja	Palma i Marratxí	INTRESS
Motivació per a la inserció laboral	Palma i Manacor	INTRESS
Taller "Joana Barceló"	Palma	Càritas
Taller ocupacional "Vidauba"	Manacor	Càritas
Taller ocupacional "Pis Petit"	Palma	Càritas
Taller "Verge de Lluç"	Palma	Càritas
Reciclatge i recuperació de residus	Sóller	Deixalles
Reciclatge i recuperació de residus	Felanitx	Deixalles
Neteja industrial	Platja de Palma, Lluçmajor, Campos	IRES
Servei d'Orientació Laboral (SOL)	Tota l'illa de Mallorca	CIM

programes d'inserció de Renda Mínima d'Inserció per a l'any 1998. D'aquesta convocatòria es va resoldre subvencionar 13 programes que han funcionat un total de 8 mesos, amb un total de 443 participants a tallers, és a dir, sense incloure el Servei d'Orientació Laboral.

Aquests programes, que es descriuen a continuació, es financen entre el Govern balear, el Consell de Mallorca i el Fons Social Europeu.

En el marc d'aquesta convocatòria s'han iniciat els programes denominats de línia II, que porten la dotació de beques ocupacionals per a persones que són o han estat perceptores de la Renda Mínima. Els participants poden acudir a: Ajuntament de Palma, Fundació Deixalles (Palma, Sóller i Felanitx) i Ateneu Alcari.

- Programes laborals de l'Ajuntament de Palma

Des de l'Ajuntament de Palma i en el marc del projecte "Gaia Vida Nova" de Deixalles (Iniciativa Comunitària Integra) s'han organitzat tallers de reciclatge de residus i de restauració urbanística. Alhora, es compta amb un Gabinet d'Orientació i Acompanyament Laboral dirigit a persones amb capacitat per a la inserció en el mercat laboral.

També es du a terme el Programa de Promoció Laboral (PPL), destinat a l'orientació laboral, el disseny d'itineraris d'inserció i a una borsa de treball.

S'ha de destacar, per la innovació que suposa donar resposta a una problemàtica social de forma integrada, la iniciativa URBAN-Es Temple, que impulsa la regeneració de la zona des Temple de Palma (barris de sa Gerreria, la Calatrava i el Temple) mit-

jançant actuacions conjuntes d'urbanisme i habitatge, creació de recursos d'atenció social i projectes d'inserció laboral. Les estratègies d'intervenció són: la millora de les infraestructures i del medi ambient, l'impuls de noves activitats econòmiques, la promoció i la integració social i la promoció d'activitats formatives i educatives. Concretament, al final de l'any 1998 s'han posat en marxa 4 tallers: reparació de bicicletes, rehabilitació de façanes, neteja i serveis a la comunitat (auxiliar de guarderia i de geriatria). Es compta alhora amb una oficina d'informació i orientació laboral.

Càritas Mallorca, a distints barris de Palma, organitza "Tallers de recerca de feina" que, amb una metodologia grupal, treballen la motivació i formació en la recerca de feina de persones amb dificultats d'inserció laboral. Igualment, organitza en el marc del projecte "La Mar de Dones" grups d'autoajuda per a la recuperació de l'autoestima i l'elaboració de processos personals bàsics, amb dones derivades des dels serveis socials d'atenció primària.

En l'àmbit juvenil s'ha d'esmentar també el Projecte Mil·lenni de la Cooperativa Jovent, que inclou diverses actuacions de formació professional dintre de la Iniciativa Comunitària Youthstart. En el marc d'aquesta iniciativa s'han beneficiat durant el 1998 més de 150 joves amb dificultats d'aprenentatge i socialment desafavorits, que han participat a distints tallers (xapa i pintura, mecànica, pastisseria...), a més del Gabinet d'orientació laboral.

Una altra iniciativa comunitària (Youthstart) dirigida a població juvenil ha estat el Servei d'ocupació juvenil de la Mancomunitat des Raiguer de Mallorca.

La Fundació Deixalles, que té com a tasca prioritària la reinserció social i laboral de persones desafavorides, manté un programa d'inserció laboral per a col·lectius socialment desafavorits amb seu a Palma, Sóller i Felanitx. L'activitat principal és la recollida i reciclatge de residus sòlids a tot Mallorca. Actualment compta amb tallers de fusteria, electrodomèstics, selecció de roba, selecció de llaunes i ampolles, i aula d'educació ambiental.

Menorca

A Menorca, Càritas gestiona el Taller Mestral dirigit a la inserció sociolaboral de persones d'entre 16 i 50 anys, que són derivats des dels serveis socials d'atenció primària o específics, així com del Suport Transitori Comunitari/Salari Social. Compta amb un màxim de 30 places. Les activitats dels tallers són el reciclatge i la reparació (roba, electrodomèstics, mobles).

Eivissa

A Eivissa, Càritas compta amb uns tallers ocupacionals "Magatzem Càritas", dirigits a beneficiaris del Suport Transitori Comunitari/Salari Social.

2.6. Les prestacions econòmiques

Les prestacions econòmiques es configuren com a instrument imprescindible en la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. La complementació d'ingressos familiars i la garantia de recursos bàsics per a la subsistència han de ser objectiu de primer ordre en una política de benestar.

No farem aquí referència a les pensions -con-

⁵ 6 Memòria de la RMI. Consell de Mallorca 1999.

⁷ La informació sobre Menorca i Eivissa ha estat facilitada per la Direcció General d'Acció Social del Govern balear.

tributives i no contributives- o a les prestacions de l'INEM, regulades per l'Administració estatal, tot i que, precisament per les baixes quanties que tenen la gran majoria, els perceptors poden ser considerats persones en situació de pobresa.

En l'àmbit de les prestacions no contributives de caràcter local o autonòmic, un dels instruments que ha de tenir la funció de garantia d'ingressos bàsics és la Renda Mínima d'Inserció, que a la nostra comunitat rep la denominació genèrica de Suport Transitori Comunitari i que adopta després a cada illa distintes denominacions (Salari Social o Renda Mínima).

En el cas de Mallorca, la Renda Mínima d'Inserció ha donat cobertura a un total de 566 perceptors⁶, amb un pressupost de 140.000.000 de pessetes. Aproximadament, el 75% de perceptors resideixen a Palma.

A Menorca⁷ s'han treballat 113 expedients de concessió de l'STC. Ha funcionat amb una dotació econòmica global de 21.566.763 pessetes, de les quals 16.500.000 corresponien al Govern balear i la resta al Consell de Menorca.

A Eivissa s'han tramitat 97 expedients de STC, amb una aportació de 16.500.000 pessetes del Govern balear i d'1.425.658 pessetes per part del Consell Insular.

L'Ajuntament de Palma compta amb un catàleg d'ajudes econòmiques que ens permet dimensionar el col·lectiu atès des dels serveis socials d'atenció primària dins l'any 1998:

- Ajudes no periòdiques que pretenen donar suport a persones i a famílies en greus situacions de dificultat com a part d'un procés d'intervenció i d'integració social. Poden ser ajudes de pagament de lloguer, despeses de la llar, aliments, etc. Per a l'any 1998 s'han concedit aproximadament 400 ajudes.

- Beques de menjador i guarderia per a infància en risc. Aquest any, les famílies amb menors becats han estat 158, i el nombre d'infants d'aquestes famílies 295.

- Beques d'inserció formativolaborals, que es configuren com a prestacions periòdiques, amb una durada màxima de nou mesos, amb la finalitat de garantir un suport a necessitats bàsiques mentre es participa d'activitats de promoció personal i laboral. S'han concedit 90 beques.

- Altres ajudes destinades a les persones velles, com per exemple el menjar a domicili que l'Ajuntament concedeix generalment a persones soles que no sobrepassen ingressos iguals al Salari Mínim Interprofessional, que ha arribat a 170 famílies del municipi.

De la mateixa manera, Càritas Mallorca al llarg de l'any ha facilitat ajudes econòmiques a prop de 2.000 persones, destinades a lloguers, pròtesis i despeses mèdiques, pagament de rebuts de llum, aigua, ajudes d'aliments, etc. Quant a beques d'inserció, destinades a persones que bé estan pendents de percebre la RMI o no poden obtenir-la, Càritas va gestionar una mitjana de 12 beques mensuals durant tot l'any 1998.

Com es pot observar, i apuntant que no s'ha recollit informació de totes les corporacions locals de les illes ni de les ajudes dels departa-

ments de menors o de les pensions no contributives, es disposa d'un important contingent d'ajuts econòmics, de diversa categoria i finalitat, que repercuteixen en els ingressos de les famílies de les illes, però, tot i això, no tenim informació sobre l'encobriment o cobertura real del conjunt d'ajuts. Una ordenació de mínims de les distintes tipologies d'ajudes i un registre homogeni serien instruments bàsics per millorar l'eficàcia i reorientar aquestes prestacions no tècniques.

3. LES PERSPECTIVES I ELS REPTES DE FUTUR

Com s'ha pogut constatar a partir dels estudis efectuats i per les actuacions aquí esmentades, la pobresa a les illes, tant per les seves dimensions com per la complexitat en el seu plantejament, necessitarà en el futur proper noves formes d'intervenció, que al nostre entendre i al marge d'una contextualització acurada, s'han de basar en pocs però clars principis:

- Per lluitar contra totes les formes d'exclusió no es fa necessari crear nous drets, sinó garantir l'aplicació dels drets existents per a totes les persones i respondre amb eficàcia les situacions d'urgència.

- La integralitat de la problemàtica i, per tant, la implicació de totes les polítiques que contribueixen al benestar social.

- La coordinació interinstitucional tant en la disposició de mesures com en la contribució econòmica.

- La concertació màxima possible amb la iniciativa privada no lucrativa per tal que

col·labori amb noves iniciatives i arribi allà on els dispositius de l'Administració no abasten.

- La planificació efectiva de l'actuació mitjançant programes i projectes insulars, accions d'urgència i desenvolupament legislatiu.

- La implicació de totes les administracions, especialment de les locals.

- La generació d'alternatives d'economia social i d'iniciatives de desenvolupament local.

- La coordinació de les distintes ajudes econòmiques: emergència social, RMI, menjador i escoleta infantil, etc., amb un doble objectiu: la homogeneïtzació en el sentit de garantir uns mínims per a qualsevol ciutadà de les illes, evitar encobriments i, en conseqüència, complementar les ajudes perquè tinguin efecte multiplicador.

- El disseny d'un model de la inserció sociolaboral propi de les illes, que inclogui accions de formació i d'inserció laboral.

- Qualsevol actuació ha de partir de la implicació dels agents socials i dels sindicats.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alenyà, Miquel. "La marginació social: la diferència no justifica la desigualtat" i "Viabilitat de la lluita contra l'exclusió social i la pobresa". *A: 7 realitats socials. Illes Balears, 1998*. Palma: "SA NOSTRA", Caixa de Balears, 1999. 47 p. (Quaderns Solidaris; 3). p. 29-44

Alenyà, Miquel. *Processos actius de marginació social a les Balears*. Palma: "SA NOSTRA", Caixa de Balears, 24 de novembre de 1999. [Informe.]

Càritas. *Memòria Tècnica de 1998*. Palma: Càritas Diocesana de Mallorca, 1999.

CCOO. *Conferencia del consejo confederal de CCOO sobre migraciones*. Madrid: Confederación Sindical, 1998.

CIM. *Memòria tècnica de l'equip d'inserció d'immigrants*. Palma: Servei d'Acció Social del Consell de Mallorca, 1999.

Departament de Foment i Ocupació. "Catàleg d'accions i programes de formació i motivació per a la inserció laboral amb càrrec a la RMI, fins al 30 de novembre de 1998". Palma: Departament de Foment i Ocupació del Consell de Mallorca, 1998. [Document mecanografiat.]

Diversos autors. *Extranjeros en el paraíso*. Barcelona: Virus, 1994.

Diversos autors. "La pobreza en España hoy". *DOCUMENTACIÓN SOCIAL*, 96. 1994.

EDIS. *Las condiciones de vida de la población pobre del Archipiélago Balear*. Serie Pobreza 28. Madrid: Fundación Foessa, 1998.

Estrades, T; Colom, A. "La gestió de les beques de guarderia i menjador a l'Ajuntament de Palma". *ALIMARA* 42, desembre 1998. p. 81-92.

Gabinet d'Estudis Socials i Econòmics de Sa Nostra. "Viabilitat de la lluita contra l'exclusió

social i la pobresa a les Balears". *Punt de Comunicació*. Palma: Sa Nostra, 30 de setembre del 1998.

GREC. "Fitxes de recursos a la presó de Palma". Palma: GREC, 1999. [Document mecanografiat.]

Martínez Veiga, U. *La integración social de los inmigrantes extranjeros en España*. Madrid: Trotta, 1997.

Mateu Martí, J. "Reflexions sobre els marginats marginals". ALIMARA 42, 1999. p. 123-129.

Metges del Món. "Memòria tècnica programa d'atenció sociosanitària per a immigrants de l'any 1998". Palma: Metges del Món a les Balears, 1999.

Ministerio de Asuntos Sociales. *Programa para el desarrollo del pueblo gitano*. Madrid: MAS, 1996.

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. *Anuario de Migraciones 1997*. Madrid: Dirección General de Ordenación de las Migraciones, 1998.

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. "Indicadores de la inmigración y el asilo en España". Núm. 3, novembre 1998.

Payeras, Jaume. "Iniciativa Urban. Proposta d'intervenció a la zona 'Temple' de Palma". ALIMA40, desembre 1997. p. 37-44.

Redondo, S. *Evaluar e intervenir en las prisiones*. Barcelona: PPU, 1994.

Regidoria d'Acció Social de l'Ajuntament de Palma. *Catàleg de Prestacions i Serveis d'Acció Social*. Palma: Ajuntament de Palma, 1998.

Sapiència, La. "Memòria tècnica dels centres d'atenció a l'exclusió social de l'any 1998". Palma: Associació de Marginats La Sapiència, 1999.

UGT. "Memòria tècnica centre guia per a immigrants a Balears de l'any 1998". Palma: Unió General de Treballadors, 1999.

